

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÅSTERÅS**

EST

Avdelningen för ekonomi och samhällsvetenskap

Statsvetenskap 61-90 (SSK102)

Kandidatuppsats

Handledare: Joakim Johansson

VT 2016

Det gröna djurskyddet

möjligheter och hinder för djurens frigörelse i Miljöpartiets djursyn

Författare: Staffan Andersson

Sammanfattning

Solidaritet med djur är en av hörnstenarna i Miljöpartiets gröna ideologi och partiet uppfattas ofta som mer djurvänligt än andra riksdagspartier. Den här uppsatsen analyserar hur partiets djursyn artikuleras utifrån tre diskurser: djurskydd, ekologism och djurrätt. Uppsatsen har också ett kritiskt djurrättsligt perspektiv och intresserar sig för vilka möjligheter och hinder för djurens frigörelse som finns i partiets djurpolitik. Slutsatsen är att djurskyddsdiskursen är dominerande i Miljöpartiet men att partiet problematiserar dagens djurskyddslagstiftning och vill se ett ”verkligt djurskydd”. Det finns också en tendens till att djurskyddsdiskursen i kombination med den ekologiska diskursen håller tillbaka djurrättsdiskursen som är i det närmaste osynlig. I en avslutande reflektion föreslås att djurrättsrörelsen ska bli tydligare i sin kritik mot Miljöpartiets och samtidens intresse för närproducerat, kravmärkt och ekologiskt kött, samt att ekologismens djursyn behöver utmanas i högre grad.

Nyckelord: djurrätt, djurvälstånd, djurskydd, djurpolitik, ekologism, veganism, Miljöpartiet

Abstract

Animal solidarity constitutes one of the cornerstones of the Green Party's ideology, and the party is often perceived as more animal friendly than other parties in the Swedish parliament. This thesis analyzes how the Green Party's perspective on animals are articulated through three discourses: animal welfare, ecology, and animal rights. Furthermore, the thesis utilizes a critical perspective and tries to discern opportunities and obstacles for animal liberation within the party's animal politics. The conclusion is that the animal welfare discourse is the dominating perspective within the Green Party, but also that the party problematizes the current animal welfare in their strive for "real animal welfare". There is also a tendency for the animal welfare discourse, combined with the ecology discourse, to obscure the animal rights discourse, the latter being more or less invisible. In a final reflection it is suggested that the animal rights movement should be more explicit regarding its criticism against the Green Party's and the contemporary's interest in local produce, KRAV-labeling, and organic meat, as well as the need to challenge the animal views of ecology to a greater extent.

Keywords: animal rights, animal welfare, animal protection, animal politics, ecology, veganism, Miljöpartiet (The Green Party)

Innehållsförteckning

I. Introduktion	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	2
1.3 Material och avgränsning	2
1.4 Bakgrund	2
1.5 Tidigare forskning	4
2. Teoretiskt och metodologiskt ramverk	8
2.1 Speciesism	8
2.2 Analysram	9
2.2.1 Djurskydd	9
2.2.2 Ekologism	10
2.2.3 Djurrätt	10
2.2.4 Analysverktyg	11
2.2.5 Ordval	12
2.3 Diskursanalys	12
2.3.1 Socialkonstruktionism	13
2.3.2 Diskursbegreppet	14
2.3.3 Laclau och Mouffes diskursteori	15
2.4 Teori- och metoddiskussion	16
3. Miljöpartiets djursyn	18
3.1 Djurskydd	18
3.2 Ekologism	22
3.3 Djurrätt	25
4. Avslutning	28
4.1 Resultat	28
4.2 Reflektion	28
4.3 Uppslag för framtida forskning	30
5. Referenser	31

I. Introduktion

I.1 Inledning

I sina yngre och känsligare år var Gustaf Fridolin, Miljöpartiets språkrör, vegan. I dag äter han kött och är jägare men jaktintresset är ingenting han gärna skyltar med i offentliga sammanhang. Under valrörelsen 2014 blev Fridolin märkbart irriterad när en reporter från SVT frågade om han har skjutit ett djur. Han valde att inte svara och såg mer bekväm ut senare under intervjun när han pratade om att köttkonsumtionen måste minska och framhöll att “vi ska äta bra kött om vi äter kött” (Jakobsson, 2014, 24 aug).

Fridolins ambivalenta inställning till köttätande och djurutnyttjande är på många sätt en bild av Miljöpartiets inställning till djur. Partiet har sina rötter i en ideologi där solidaritet med djur är en av hörnstenarna och medlemmarna har brottats med djurfrågan sedan partiet bildades i början av 1980-talet. Är det rätt att utnyttja djur för mänskliga syften? Är enskilda djur mer eller mindre värdefulla än ekosystem? I vilken utsträckning ska djur skyddas från lidande?

Diskussionen om vilka moraliska skyldigheter människan har gentemot djur är förstas betydligt äldre än Miljöpartiet men inom statsvetenskapen är “the animal issue” en relativt ny bekantskap. Det är först de senare åren som statsvetare och politiska filosofer har intresserat sig för och börjat problematisera människa-djur-relationer (se till exempel Donaldson & Kymlicka, 2011; Garner, 2013; Svärd, 2015). Forskningen inom området är sällan neutral inför att sextio miljarder landlevande djur och oräkneliga marina djur utnyttjas och dödas varje år för mat, kläder, experiment, sport och underhållning. Det är inte heller den här uppsatsen. Min utgångspunkt är att djur har rätt att leva för sin egen skull och på sina egna villkor.

Det finns några få svenska undersökningar om djur och politik men ingen som analyserar hur ett politiskt parti med djurfrågor högt på agendan förhåller sig till djur. Ämnet är mer aktuellt än någonsin. Fler och fler svenskar intresserar sig för djuretiska frågor. I dag är tio procent av svenskarna veganer eller vegetarianer, en siffra som aldrig har varit högre (Djurens Rätt, 2014b).

Att jag har valt att undersöka just Miljöpartiets djursyn är ingen tillfällighet. Enligt intresseorganisationen Djurens rätt har partiet en mer progressiv djurpolitik än de övriga riksdagspartierna och när samma organisation frågade människor vilket riksdagsparti de tror är mest djurvänligt svarade de flesta Miljöpartiet (Djurens Rätt, 2014a, 2015). Partiet har

också fått mer och mer politisk makt genom åren. I dag sitter partiet i regeringsställning och har ett stort inflytande över de lagar och förordningar som reglerar behandlingen av djur.

1.2 Syfte

Det övergripande syftet med uppsatsen är att klargöra hur Miljöpartiet ser på djur.

Undersökningen är i första hand en beskrivande nutidsstudie med en diskursanalytisk ansats men den har också ett kritiskt djurrättsligt perspektiv och intresserar sig för i vilken utsträckning Miljöpartiet arbetar för djurens frigörelse och i vilken utsträckning partiet är systembevarande och upprätthåller djurförtrycket. Uppsatsen har inte någon ambition att säga något generellt om hur politiska partier, svenskar eller andra grupper ser på djur.

Forskningsfrågor:

- Vilka diskurser om djur finns i Miljöpartiet? Hur artikuleras diskurserna? Vilken är dominerande?
- Vilka möjligheter och hinder för djurens frigörelse finns i Miljöpartiets djursyn och djurpolitik?

1.3 Material och avgränsning

För att undersöka den samtida djursynen i Miljöpartiet har jag i huvudsak studerat material som partiet har producerat under de senaste tre åren. Stor vikt har lagts vid partiprogrammet och en utförlig riksdagsmotion med titeln Djurskydd, två centrala dokument. Avsnittet om djurpolitik på partiets hemsida har också fått stort utrymme eftersom hemsidan är partiets ”ansikte utåt”. Jag har kompletterat med debattartiklar av och intervjuer med ledande företrädare för partiet, artiklar i partiets medlemstidning Grönt och ungdomsförbundet Grön ungdoms politiska program. Mindre betydande texter av enskilda medlemmar, exempelvis blogginlägg, har valts bort. Avgränsningen har gjorts av tidsskäl men också för att i så hög grad som möjligt ge en bild av partiets djursyn och inte av den interna djurdebatten i partiet. Jag har inte haft någon anledning att betvivla äktheten i materialet eftersom det kommer från officiella kanaler.

1.4 Bakgrund

Människan har utnyttjat och dödat djur i alla tider. Det är en praktik som de flesta tycker är relativt oproblematisk och som brukar försvaras med argument som “människor är människor

och djur är djur”. Sociologen David Nibert menar att sådana tankar och synsätt inte uppstår ur tomma intet och har utvecklat en förtrycksmodell som utgår från att alla förtryck bottnar i en materiell kamp om resurser och att någon tjänar på förtrycket fortsätter (2000, s. 13). Han påminner om att människan, innan jordbruksrevolutionen, inte enbart dödade för mat utan även dödade rovdjur som konkurrerade om samma landtyor. Nibert poängterar också att vissa grupper har och har haft stora ekonomiska intressen i att föda upp och döda djur (2000, s. 24).

Den ideologiska kontrollen, det vill säga tankefigurer som rättfärdigar och upprätthåller ett förtryck, kommer först senare, enligt Niberts förtrycksmodell (2000, s. 13). Dessa tankefigurer handlar inte sällan om att den förtryckande parten är mer betydelsefull och till och med överlägsen den förtryckta parten.

Inom det västerländska tänkandet finns huvudsakligen två idétraditioner som rättfärdigar förtrycket av djur. Den ena traditionen har sina rötter i Antiken och huvudargumentet är att människans förnuft är av moralisk vikt och ger människan ett högre värde än djur. Den tyske 1700-talsfilosofen Immanuel Kant har uttryckt denna tanke tydligare än många andra. ”När det gäller djur har vi inga direkta skyldigheter. Djur är inte självmedvetna och de finns där blott som ett medel för ett ändamål. Detta ändamål är människan” (citerad i Singer, 1992, s. 222).

Den andra idétraditionen är den judiskt-kristna som vilar på formuleringar i Gamla testamentet, till exempel att människan skapades till Guds avbild med uppdrag att härska över djuren. Utgångspunkten för de tidiga bibeltolkarna var att människan är ”skapelsens krona” och att djur är ”själlösa kreatur” (Jokkala & Strindlund, 2003, s. 18).

Dessa två idétraditioner har inte stått oemotsagda genom historien. På 1800-talet växte ett organiserat motstånd fram i form av en djurskydds rörelse som i första hand protesterade mot djurplågeri och grym behandling av djur. I en berömd formulering av den brittiske filosofen Jeremy Bentham ifrågasattes förnuftsargumentet. “Frågan är inte: Kan de resonera?, ej heller: Kan de tala? utan: Kan de lida?” (citerad i Singer, 1992, s. 37).

De senaste decennierna har en mer radikal djursyn fått fäste i det västerländska samhället. Filosoferna Peter Singer (1992) och Tom Regan (2003) har poängterat att människan endast är en av många arter på jorden och att vi inte bör ha dubbla måttstockar för behandlingen av människor och djur. Ur djurskydds rörelsen växte en djurrättsrörelse fram som ställer andra och högre krav, först och främst att människan bör sluta utnyttja och döda djur för mat, kläder, experiment, sport och underhållning. Från 1960-talet och framåt har även miljörörelsen kritiserat föreställningen att människan är alltings centrum (Carter, 2007, s. 14).

1.5 Tidigare forskning

I höstas utkom det första numret av tidskriften *Politics and Animals*, en publikation som undersöker människa-djur-relationer ur ett statsvetenskapligt och politiskt teoretiskt perspektiv. Det är talande att det inte har funnits någon tidskrift för området tidigare. I inledningsartikeln försöker Boyer, Scotton, Svärd och Wayne (2015) hitta en möjlig förklaring och går tillbaka till Aristoteles som exkluderade djur från den politiska sfären. Artikelförfattarna menar att många statsvetare helt enkelt har fortsatt i den traditionen. Inom andra discipliner, till exempel filosofi, sociologi och genusvetenskap har intresset för djur varit större.

Vad händer när djurfrågan undersöks ur ett politiskt perspektiv? En viktig skillnad att frågeställningarna ändras. Inom filosofin har huvudfrågan varit hur enskilda individer bör behandla djur. Statsvetare ställer hellre frågor om hur samhället bör förhålla sig till djur. Hur ser ett samhälle ut som fullt ut tar hänsyn till djurs intressen? Är ett systematiskt utnyttjande av djur förenligt med principer om frihet, jämlikhet och rättvisa? Vad står i vägen för förändring (Boyer et al., 2015, s. 1-2)?

Startskottet för den "politiska vändningen" inom djurforskningen var boken *Zoopolis* från 2011 av författaren Sue Donaldson och den politiska filosofen Will Kymlicka (2011). I boken utgår Donaldson och Kymlicka från medborgskapsteori och argumenterar för att djur bör betraktas som fullvärdiga medborgare i samhället. Att boken fick ett stort genomslag hänger säkerligen ihop med att Will Kymlicka är ett väletablerat namn med böcker om bland annat multikulturalism och minoritetsrättigheter på meritlistan.

En frågeställning som är mer relevant för den här uppsatsen är den omfattande diskussion om begreppen djurskydd och djurrätt som har förts bland djurrättsaktivister och djurrättsliga akademiker. Vad som skiljer djurskydd från djurrätt är inte helt enkelt att reda ut och i vardagligt tal används begreppen ofta synonymt. Men i den här uppsatsen kommer jag, i likhet med stora delar av forskningen, att betrakta djurskydd och djurrätt som två diametralt motsatta förhållningssätt till djur.

För juristen och djurrättsteoretikern Gary Francione (2000) är kärnan i djurskyddstanken, som alltså har sina rötter i 1800-talet, att djur har ett moraliskt värde och bör behandlas väl men att djur även fortsättningsvis kan utnyttjas för mänskliga syften. Francione ser djurskyddstanken som en kritik av en äldre djursyn som fördes fram av bland andra 1600-talsfilosofen Rene Descartes som ansåg att djur är "levande maskiner" som inte har förmågan att uppleva lidande (Francione, 2000, s.130-134).

Djurrättstanken, däremot, är en uppgörelse med djurskyddstanken som Francione tycker är halvtänkt. Om djur har moraliskt värde finns ingen anledning att inte ta deras intressen på mindre allvar än människors intressen, enligt Francione, som menar att djur liksom människor har grundläggande rättigheter, till exempel rätt till liv, rätt till sin kropp och rätt till frihet (2000, s. xxvi-xxvii). Han tar sedan spjärn från en av Kants etiska principer, att människor inte enbart får behandlas som resurser för någons annans ändamål, och byter ut ordet människor mot kännande varelser. Idén har stora implikationer, bland annat att utnyttjande och dödande av djur för mänskliga syften bör avskaffas. På ett individuellt plan stipulerar djurrättstanken veganism, ett förhållningssätt till djur som bland annat utesluter konsumtion av animaliska produkter (Francione, 2000, s.166).

Francione och många andra menar att djurskyddstanken har en dominerande ställning i samhället. Statsvetaren Per-Anders Svärd pekar på att det råder en slags djurskyddslig konsensus bland konsumenter, politiker och djurindustrin. Alla talar sig varma för djurskydd men ingen ifrågasätter att djur utnyttjas (2012, s. 115).

En knäckfråga är vilka implikationer djurskyddstankens dominans ska ha för djurrättsrörelsen. I debattboken *The Animal Rights Debate: Abolition or Regulation?* av Francione och statsvetaren Robert Garner (2010) är positionerna tydliga. Francione hävdar att djurrättsrörelsens huvuduppgift är att utmana djurskyddstanken genom att konsekvent utbilda om djurrätt och veganism, en strategi som brukar kallas abolitionism. Huvudargumentet är lobbying och kampanjer för djurskyddsreformer tenderar att stärka, snarare än utmana djurskyddstanken eftersom djurskyddsreformer ropar efter större burar, inte tomma burar. Djurskyddskampanjer kan också få konsumenter att känna sig mer, inte mindre, bekväma med att köpa djurprodukter, till exempel om någon köper ägg från frigående hönor istället för ägg från hönor i bur. Garner har ett mer pragmatiskt förhållningssätt och argumenterar för att gradvisa djurskyddsreformer är en snabbare väg till djurens frigörelse, en kritik av abolitionism som på ett sätt påminner om reformsocialisters kritik mot mer revolutionära strömningar inom socialismen. Donaldson och Kymlicka har delvis ett annat perspektiv men ansluter sig till abolitionisterna när de uttrycker frustration över att människor verkar ha så svårt att ta steget från djurskydd till djurrätt, från att se djurs lidande som ett moraliskt problem till synen att djur inte bör utnyttjas och dödas (2011, s. 8). Ett moraliskt steg som för de flesta är en självklarhet i en mänsklig kontext.

Den här strategidiskussionen blir lätt polariserad och under senare år har röster höjts för att en kombination av strategierna är önskvärd eftersom det kan vara en styrka att använda flera olika strategier i politiska sammanhang. Det är ett resonemang som säkert är klokt även om

jag personligen tror mer på den abolitionistiska strategin. Knäckfrågan är om djurskyddsreformer är kontraproduktiva. Många abolitionister, exempelvis Francione, hävdar att så är fallet. På den punkten är jag mer tveksam och har landat i att djurskyddsreformer nog kan vara effektiva eftersom de ändå bidrar till att djurfrågor diskuteras i samhället men jag tror samtidigt att en abolitionistisk strategi är mer effektiv och borde användas i en större utsträckning.

Per-Anders Svärds doktorsavhandling *Problem Animals: A Critical Genealogy of Animal Cruelty and Animal Welfare in Swedish Politics 1844–1944* knyter an till ovan nämnda diskussion. Svärd, som tidigare har varit ordförande för Djurens rätt, resonerar på ett sätt som ligger nära Francione men avhandlingen är inget debattinlägg. Syftet är istället att undersöka hur djurskyddsideologin växte fram i Sverige för att kasta ett nytt ljus över dagens djurdebatt (Svärd, 2015, s. 321).

Svärd går tillbaka till Sveriges första lag mot djurplågeri som kom 1848 och som gjorde gällande att djur inte fick behandlas med “uppenbar grymhet”. Undersökningen har en diskursanalytisk ansats och i linje med den hävdar Svärd att formuleringen “uppenbar grymhet” inte var kompatibel med samhällets systematiska utnyttjande av djur. Det blev svårare och svårare för lagstiftarna att skilja mellan vad som är acceptabel och oacceptabel djurhållning, till exempel varför det är uppenbart grymt att piska en häst om det inte är uppenbart grymt att utföra djurförsök eller att slakta en gris. Den politiska lösningen var att stryka formuleringen “uppenbar grymhet” och införa en djurskyddslag som innehöll en rad specifika regler om hur olika djurslag får behandlas i olika sammanhang. Därefter kunde kritik mot djurhållningen neutraliseras genom att i huvudsak diskuteras i termer av att justera regler snarare än som en fråga om vad som är och vad som inte är en grym behandling av djur (Svärd, 2011, s. 332-335).

Avhandlingens huvudsakliga poäng är att Sveriges första djurskyddslag från 1945 ska förstås som en övergång från en antidjurplågeridiskurs till en djurskyddsdiskurs och att den senare inte ska ses som ytterligare ett steg mot ett djurvänligare samhälle utan som ett sätt att hantera en kris i den tidigare diskursen. Enkelt uttryckt kunde djurförtrycket fortsätta men nu i djurskyddets namn. Djurskyddsdiskursen har också en ideologisk effekt, enligt Svärd, som leder till en slags paradox i samhället. Vi har bilden att vi lever i ett samhälle som aldrig har varit mer djurvänligt när vi i själva verket utnyttjar och dödar fler djur än någonsin (Svärd, 2011, s. 332-335).

Det är inte svårt att argumentera för att skriva en kandidatuppsats om djur ur ett djurrättsligt och statsvetenskapligt perspektiv. Forskningen på området är i sin linda och i Sverige är

Svärds avhandling ett pionjärverk. Min idé har varit att bygga vidare på Svärds forskning och undersöka hur djurskyddsdiskursen artikuleras i en svensk samtida kontext och om djurskyddsdiskursen utmanas av andra diskurser om djur, till exempel djurrättsdiskursen.

Det går att tänka sig många olika typer av material för en sådan undersökning, till exempel statliga utredningar, riksdagsdebatter och djurdebatter i media. Jag har valt att undersöka frågan ur ett partipolitiskt perspektiv eftersom partierna och partiernas företrädare i riksdagen ytterst, genom lagstiftning, har makten över djurs livsvillkor. Det hade varit möjligt att jämföra djursynen i olika partier men jag fastnade ganska snabbt för idén att undersöka djursynen i ett enskilt parti eftersom utrymmet för närläsning och analys på detaljnivå är större.

Miljöpartiet var inget självklart val men hänger ihop med uppsatsens djurrättsliga utgångspunkt. Jag ville studera ett parti som tar djurfrågan på stort allvar och som kan tänkas ”gå före” och bilda opinion för en radikal förändring av lagstiftningen på djurområdet. Det fanns andra kandidater, framför allt Feministiskt initiativ och nybildade Djurens parti, två partier där djurrättstanken har en mer framträdande position än i Miljöpartiet, i alla fall är det mitt intryck efter en ytlig granskning. Nackdelen är att partierna har ett begränsat inflytande eftersom de inte är riksdagspartier. Fördelen med Miljöpartiet antydde i inledningen. Det är dels att partiet sitter i regeringsställning och har stort inflytande, dels att partiet är och även uppfattas som mer djurvänligt än andra riksdagspartier, enligt Djurens rätt, landets största djurskydds- och djurrättsorganisation (2014a, 2015).

2. Teoretiskt och metodologiskt ramverk

Uppsatsen har en diskursanalytisk ansats och för att tydliggöra att diskursanalys både är en teori och en metod presenteras undersökningens teoretiska och metodologiska utgångspunkter under en gemensam rubrik. Jag inleder med en presentation av begreppet speciesism, ett begrepp som är grundläggande för att förstå skillnaden mellan de tre synsätt/diskurser som ingår i uppsatsens analysram: djurskydd, ekologism och djurrätt. Sedan definieras och diskuteras analysramen. Därefter redogör jag för den diskursanalytiska ansatsen och avslutningsvis diskuterar jag de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna samt uppsatsens eventuella validitets-, reabilitets- och intersubjektivitetsproblem.

2.1 Speciesism

Speciesism, från latinets species som betyder art, är ett relativt nytt begrepp. Det myntades av psykologen Richard Ryder i början av 1970-talet och definieras ofta som ”diskriminering baserad på arttillhörighet”, till exempel av Wikipedia (Speciesism, 2016, 9 januari).

Begreppet populariserades av filosofen Peter Singer i den för djurrättsrörelsen banbrytande boken *Djurens frigörelse* från 1975. Singers grundläggande argument är att jämlikhetsprincipen, lika hänsyn till lika intressen, inte enbart bör tillämpas på mellanmännsliga relationer utan även på människa-djur-relationer eftersom djur också har intressen. Han kopplar ihop speciesism med rasism och sexism.

Rasister kränker jämlikhetsprincipen genom att lägga större vikt vid intressen som tillhör medlemmar av deras egen ras när deras intressen och andra rasers intressen krockar. Sexister kränker jämlikhetsprincipen genom att favorisera sitt eget köns intressen. På samma sätt låter speciesister sin egen arts intressen uppväga andra arters starkare intressen. Mönstren är identiska (Singer, s. 38).

I Singers tankevärld förstås speciesism i första hand som en fördom hos enskilda individer. David Nibert (2002) har en mer strukturell syn på speciesism och precis som många andra sociologer föredrar han att se speciesism, men även rasism och sexism, som ideologier. Nibert definierar en ideologi som “a set of socially shared beliefs that legitimates an existing or desired social order” (2002, s. 8). I uppsatsen kommer jag också att närma mig speciesism som en ideologi/diskurs. Det är ett synsätt som börjar anammas mer och mer inom djurrättsrörelsen, särskilt inom det nya forskningsfältet kritiska djurstudier där

djurrättsrörelsen hellre uppfattas som en social rättviserörelse än som ett moralfilosofiskt projekt (Critical Animal Studies, u.å.).

2.2 Analysram

I analysen av Miljöpartiets texter om djur utgår jag från att samhällsdebatten om djur, huvudsakligen och något förenklat, utspelar sig inom tre moraliska ramverk: djurskydd, ekologism och djurrätt. Det är en iakttagelse som Donaldson och Kymlicka gör i *Zoopolis* (2011) och som jag tycker är rimlig. Det finns också spår av alla tre ramverk/diskurser i Miljöpartiets djursyn. För enkelhetens skull kommer jag att använda mig av Donaldson och Kymlickas definitioner av synsätten. Författarna har, precis som den här uppsatsen, en djurrättslig/antispeciesistisk utgångspunkt och är kritiska till djurskydd och ekologism på moraliska grunder.

2.2.1 Djurskydd

Begreppet djurskydd har redan presenterats och jag ska inte upprepa mig. Men jag vill ändå poängtera att för Donaldson och Kymlicka är kärnan i djurskyddstanken föreställningen att människan står över djuren i en moralisk hierarki (2011, s. 3). De ser följaktligen djurskydd som ett speciesistiskt synsätt precis som Francione och Svärd. Betoningen på speciesism är viktig eftersom djurskyddstanken, ur ett teoretiskt perspektiv, har en antispeciesistisk potential. Djurskyddstanken bottnar i Benthams insikt att djur är kännande varelser som lider, ett lidande som har betydelse ur ett moraliskt perspektiv, och öppnar således för möjligheten att jämställa människors och djurs intresse av att undvika lidande i enlighet med jämlikhetsprincipen.

Men, menar Donaldson och Kymlicka, i praktiken övertrumpas djurs starkare intressen (undvika lidande, leva) nästan alltid av människors svagare intressen (äta kött, tjäna pengar, testa kosmetika). Författarna ser inte heller djurskydd som ett filosofiskt ställningstagande i första hand. Djurskydd ska snarare förstås som “the mainstream common-sense view” (2001, s. 260). Deras definition är “the view that animal welfare matters morally, and so animals should be treated humanely, but they can be used for human benefit” (2001, s. 260).

Donaldson och Kymlicka använder sig av uttrycket “animal welfare” som jag har valt att översätta till djurskydd och inte djurvälstånd. Orsaken är att djurskydd är det etablerade begreppet i en svensk politisk kontext och ofta används synonymt med engelskans “animal welfare”. För uppsatsen är det också relevant hur djurskyddsdiskursen artikuleras i svensk

politik. Jag vill peka på två formuleringar från djurskyddslagen som ofta citeras i debatten. Att djur inte ska utsättas för ”onödigt lidande” och att djur har rätt till “naturligt beteende” (SFS 1988:534).

2.2.2 Ekologism

Ekologism är ett parablybegrepp för synsätt som intresserar sig för ekosystems välbefinnande. Ett huvudantagande är att inte enbart människan har ett värde. De flesta varianterna är mer eller mindre antropocentriska och värderar mänskliga intressen högre än djurs intressen, enligt Donaldson och Kymlicka som utgår från den vanligaste och mest utbredda förståelsen av ekologism (2011, s 3). Men ekologism har, precis som djurskyddstanken, en antispeciesistisk potential. Den mest radikala varianten, deep ecology, ifrågasätter om det över huvud taget är möjligt att dra en skiljelinje mellan människor, djur och natur ur ett moraliskt perspektiv (Carter, 2007, s. 14).

För Donaldson och Kymlicka är kärnan i ekologismen att den fokuserar på helheten istället för delarna. En följd av ett sådant perspektiv är att djur först och främst anses vara viktiga som beståndsdelar i ett ekosystem och att djurarter anses vara mer skyddsvärda än enskilda djurindivider (Donaldson & Kymlicka, 2001, s. 3).

Det ekologiska perspektivet har blivit viktigare och viktigare i politiken i takt med miljörelsens framgångar och tilltagande klimatförändringar (Carter, 2007). I en svensk politisk kontext är ord som hållbarhet, biologisk mångfald och kretslopp vanligt förekommande sedan decennier tillbaka.

2.2.3 Djurrätt

Donaldson och Kymlicka lägger ner en viss möda på att förklara vad djurrätt inte är. Problemet är att begreppet ofta missförstås eftersom ordet ”rätt” ofta används på ett mer allmänt sätt i politiska sammanhang. Inom djurpolitiken hörs exempelvis fraser som ”rätt till human slakt” men att ett djur slaktas, oavsett metod, är inte förenligt med ett djurrättsligt perspektiv.

Vad djurrätt är och vad som skiljer djurrätt från djurskydd har redan beskrivits och även för Donaldson och Kymlicka är djurrätt synonymt med idén att djur har universella grundläggande okränkbara rättigheter, till exempel rätt till liv och frihet (2011, s. 4). Vad dessa rättigheter kommer ifrån, om de är naturgivna eller socialt konstruerade, är inte så viktigt för författarparet. De är mer intresserade av rättigheter som ett moraliskt och politiskt

koncept. Utgångspunkten är att djur, precis som människor i kontexten ”männsliga rättigheter”, inte får utnyttjas eller ses som resurser för andra.

Animals, as much as humans, are individual beings with the right not to be tortured, imprisoned, subjected to medical experimentation, forcibly separated from their families, or culled because they are eating too many rare orchids or altering their local habitat. With respect to these basic moral rights to life and liberty, animals and humans are equals, not master and slave, manager and resource, steward and ward, or creator and artefact (Donaldson & Kymlicka, 2001, s. 4).

Till skillnad från djurskyddstanken och ekologism är djurrättstanken politiskt marginaliserad. Den har visserligen fått fäste i en snäv cirkel inom akademien och bland djurrättsaktivister där den har utvecklats och sofistikerats i över fyrtio år men hos den breda allmänheten har den i princip ingen resonans, som Kymlicka och Donaldson uttrycker saken (2001, s. 4).

2.2.4 Analysverktyg

Utifrån Donaldson och Kymlickas definitioner av djurskydd, ekologism och djurrätt har jag konstruerat ett analysverktyg i form av en tabell som jag utgår ifrån i undersökningen av Miljöpartiets djursyn.

	Speciesistisk	Viktigaste enhet	Grundläggande princip	Nyckelord
Djurskydd	Ja	Enskilda djur	Djur har moraliskt värde men människor har högre moraliskt värde.	behandling, välfärd, onödigt lidande, naturligt beteende
Ekologism	Ja	Ekosystem	Helheten är viktigare än delarna.	biologisk mångfald, arter, kretslopp
Djurrätt	Nej	Enskilda djur	Alla kännande varelser har grundläggande rättigheter.	utnyttjande, rättigheter, egenvärde

Det finns givetvis fler än tre sätt att se på djur. Exempelvis är utilitaristen Peter Singer, precis som alla utilitarister, skeptisk till idén att människor och djur har rättigheter. Utgångspunkten är att en handling är rätt om den minimerar lidande eller ökar lycka oavsett om en rättighet kränks eller inte. Det bör dock tilläggas att om Singers jämlikhetsprincip skulle implementeras skulle ett sådant samhälle förutsätta radikala förändringar och likna ett djurrättsligt samhälle i hög grad.

De senaste decennierna har också en feministisk kritik riktats mot både utilitarismen och rättighetssynen, två idétraditioner som har varit dominerande inom djurrättsrörelsen. Feministiska forskare, till exempel Carol Adams och Josephine Donovan (1996), tycker att utilitarismen och rättighetssynen är alltför förnuftsbaseade, teoretiska och abstrakta. I stället föreslås en feministisk omsorgsetik där medkänsla, empati och relationer är nyckelord.

Jag övervägde om även utilitarism och omsorgsetik skulle ingå i analysramen men landade i att uppsatsen skulle bli alltför omfattande och kanske till och med spretig. Ett annat argument för att renodla är att utilitarism och omsorgsetik inte har en lika framträdande roll i djurdebatter. Så jag valde att luta mig mot Donaldson och Kymlickas observation att djurskydd, ekologism och djurrätt är de moraliska ramverk om djur som är dominerande.

Avslutningsvis vill jag understryka att även om uppsatsen har en djurrättslig utgångspunkt så är jag personligen inte en övertygad rättighetsetiker utan kan se för- och nackdelar med olika filosofiska idétraditioner. Däremot delar jag Donaldson och Kymlickas uppfattning att den djurrättsliga ideologin/diskursen har störst potential att förändra samhället i en riktning som kan leda till djurens frigörelse (2001, s. 4).

2.2.5 Ordval

Människor är djur men jag har ändå valt att huvudsakligen använda ordet ”djur” om andra djur än människan. Det är inte helt oproblematiskt eftersom ett sådant språkbruk kan stärka föreställningen att människor och andra djur är väsensskilda varelser, precis den föreställning som djurrättsrörelsen vill utmana. Många forskare inom området väljer därför att konsekvent skriva ”ickemänskliga djur” eller ”andra djur”. Min bedömning är att de uttrycken är lovvärda men en aning otympliga. I uppsatsen ska dock ordet ”djur” förstås som synonymt med ”ickemänskliga djur” och ”andra djur”.

2.3 Diskursanalys

Diskursanalys slog igenom på bred front på 90-talet och var till en början kontroversiellt på grund av den socialkonstruktionistiska utgångspunkten men numera är metoden tämligen väletablerad inom samhällsvetenskaperna. Huvudantagandet är att språket är centralt för hur vi uppfattar världen och att språket aldrig är neutralt (Börjesson, 2003, s. 19). Enkelt uttryckt handlar diskursanalys om att “fundera över det som sägs, hur det sägs och hur det annars skulle ha kunnat sägas” (Börjesson, 2003, s. 21). Syftet med metoden är många gånger att “avslöja” de diskurser som uppfattas som självklarheter i samhället och hur diskurser påverkar levande varelser. En diskursanalytiker utger sig sällan för att vara objektiv utan ställer sig på undertryckta samhällsgruppers sida.

Det finns flera inriktningar inom diskursanalys. De vanligaste är Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursteori, kritisk diskursanalys och diskurspsykologi. Jag tillämpar huvudsakligen Laclau och Mouffes diskursteori eftersom den i högre grad än andra inriktningar är intresserad av diskurser på en strukturell avpersonifierad nivå snarare än av människors vardagliga språkbruk. Det är den ingång som jag tycker ligger närmast till hands för uppgiften att analysera ett partis djursyn.

Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) pratar om diskursanalys som en paketylösning eftersom analysmetoden vilar på vissa teoretiska och metodologiska grundantaganden. Jag kommer att redogöra för alla delar av paketet och börjar med socialkonstruktionism som är den teoretiska utgångspunkten.

2.3.1 Socialkonstruktionism

Det finns ingen enhetlig definition av paraplybegreppet socialkonstruktionism eller den närbesläktade poststrukturalismen som Laclau och Mouffe ofta förknippas med. Men Vivien Burr (1995) räknar upp fyra nyckelpremisser som är gemensamma för fältet.

Den första premissen är att det finns en kritisk inställning till självklar kunskap. Vår kunskap om världen är inte en objektiv sanning och vi kan inte heller anta att våra världsbilder är en spegling av en verklighet som finns “därute”. I stället är verkligheten tillgänglig för oss genom språket och de kategorier som vi skapar.

Den andra premissen är att människan är en kulturell och historisk varelse och att vår syn på kunskap därför är historiskt och kulturellt präglad. En följd av detta synsätt är att våra uppfattningar om världen hade varit annorlunda om vi hade levt i en annan tid och en annan kontext. Det går inte heller att tala om en mänsklig essens, det vill säga någonting äkta och

stabilt. Våra kunskaper, identiteter och relationer är socialt konstruerade och styrs av diskurser som hela tiden omvandlas och förändras.

Den tredje och fjärde premissen handlar om sambandet mellan kunskap, sociala processer och sociala handlingar. Grundtanken är att det ständigt pågår en kamp om vad som ska betraktas som sant och falskt och att de "sanningar" som skapas leder till specifika sociala handlingar som har konkreta konsekvenser för levande varelser.

En vanlig kritik mot socialkonstruktivismen är att om "allting flyter" så spelar ingenting någon roll över huvud taget. Svaret från socialkonstruktionister brukar vara att allt visserligen är föränderligt men att antalet möjliga identiteter, kunskaper och utsagor är relativt begränsade i konkreta situationer på grund av att vissa diskurser är dominerande (Jørgensen & Phillips 2000, s. 12).

2.3.2 Diskursbegreppet

En av de mer kortfattade och slagkraftiga definitionerna av begreppet diskurs står Jørgensen och Phillips för som menar att diskurs är "ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)" (2000, s. 7). En viktig poäng är att en diskurs alltid är utestängande och innebär en reducering av möjligheter.

Jørgensen och Phillips exemplifierar med en översvämning, en händelse som äger rum utanför språket i den fysiska världen, men vars betydelse kommer till oss genom diskurser. Vilket/vilka ord översvämningen kopplas ihop med är avgörande för vilken diskurs den skrivs in i och hur den uppfattas. Några tänkbara möjligheter är "naturfenomen", "global uppvärmning", "felaktig politik" (dåliga fördämningar) och "Guds vilja". De olika översvämningssdiskurserna öppnar för olika strategier och handlingsmöjligheter vilka i sin tur har olika konsekvenser för människor och djur (2000, s. 15-16).

I exemplet är det nästan övertydligt att språket är mer än ett godtyckligt system för att beskriva världen och inom diskursanalys förstås språket som en produktiv kraft. Diskurs är inte heller enbart språk utan även handlingar, ja, egentligen all social praktik, enligt Laclau och Mouffe (2008). Att Miljöpartiet serverar vegetarisk mat på sina kongresser ingår följaktligen i partiets diskurs om djur.

Begreppet makt kopplas ofta ihop med diskursbegreppet och inte sällan används Michel Foucaults tankar om makt, så även i denna uppsats. Foucault, en föregångare inom diskursanalys, såg inte enbart makt förtryckande utan även som någonting produktivt.

Det som får makt att äga giltighet, det som gör att den blir accepterad, är helt enkelt det faktum att den inte bara tynger oss som en kraft som säger nej utan genomsyrar och skapar tingen; den framkallar njutning, frambringar kunskap, skapar diskurs. Den måste betraktas mer som ett produktivt nätverk som löper genom hela samhällskroppen än som en negativ instans med förtryck som uppgift (Foucault, 1980, s. 119).

Ord som människor, djur och individer används sällan inom diskursanalys eftersom de anses begränsande och kopplade till essentialistisk syn på världen. I stället talas det om subjekt. Dessa subjekt försätts, interPELLERAS, i bestämda subjektspositioner av diskurser. Om ett barn säger "Mamma" och någon reagerar har personen interPELLERATS med identiteten mamma, en identitet som är kopplad till särskilda förväntningar och ett särskilt uppträdande. (Jørgensen & Phillips, 2000, s. 48).

2.3.3 Laclau och Mouffes diskursteori

Ernesto Laclau och Chantal Mouffes *Hegemonin och den socialistiska strategin* från 1985 är en modern klassiker inom politisk teori och i boken lägger författarparet grunden för den diskursteori som de har utvecklat i senare verk. Startpunkten är en kritik av Karl Marx uppdelning i bas och överbyggnad och hans teori att ekonomiska förhållanden styr vilka tankar och ideologier som produceras i samhället. Laclau och Mouffe, som ibland kallas postmarxister, upplöser distinktionen mellan bas och överbyggnad och hävdar i stället att diskurser konstituerar hela den sociala världen (2008, s. 23-24).

I linje med deras utgångspunkt handlar "det politiska" inte om traditionell klasskamp i första hand utan om diskursiv kamp. Men till skillnad från Foucault, som utgår från att diskurser är relativt fasta och att vissa diskurser kan vara dominerande under långa historiska perioder, menar Laclau och Mouffe att många olika diskurser existerar parallellt och utmanar varandra i en ständigt pågående kamp om vilken som ska vara hegemonisk, dominerande, inom ett område. De diskurser som inte är dominerande inom ett området kallas antagonistiska diskurser (2008, s. 25-29).

Hegemoniska diskurser, särskild sådana som har varit etablerade under lång tid, kan visserligen uppnå "objektivitet". Det innebär att de uppfattas som så naturliga och självklara att de blir "sanningar". Men inte heller dessa diskurser är beständiga utan förändras och överlappar varandra, precis som alla diskurser. Kontingens, att diskurser är möjliga men inte nödvändiga och att allt hade kunnat vara och kan bli annorlunda, är ett nyckelord i teorin (Laclau, 1990, s. 89).

För politiker, aktivister och andra med ambitioner att förändra samhället är uppgiften att försöka förstå hur olika diskurser förhåller sig till varandra och att arbeta för att främja de diskurser som föredras. Laclau och Mouffes motto är ”Åter till hegemonikampen” (2008, s. 35).

Författarna har utvecklat en omfattande begreppsapparat som är ganska snårig och som jag inte kommer att redogöra för i detalj eftersom jag inte använder mig av den i någon större utsträckning. I stora drag är idén att ”tecken”, det vill säga ord, kan laddas med olika betydelser och förhålla sig till varandra på olika sätt. I en diskurs förhåller sig tecken till varandra på ett bestämt sätt och kan förstås ungefär som knutar i ett fisknät. Det är vidare tecknens relation till varandra som fixerar dess betydelse och även ger betydelse åt diskursen. Vissa tecken är också särskilt betydelsefulla i en diskurs, till exempel tecknet ”kropp” i en medicinsk diskurs. Olika diskurser kan också göra anspråk på samma tecken för att tillskriva tecknet en särskild betydelse (Laclau & Mouffe, 2008).

2.4 Teori- och metoddiskussion

Det hade varit möjligt att använda andra metoder för att analysera Miljöpartiets djursyn. Närmast till hands ligger kanske idéanalys eller en ideologikritisk metod. Den senare liknar diskursanalys på många sätt eftersom den har ett maktkritiskt perspektiv men jag bestämde mig ändå ganska tidigt för att tillämpa diskursanalys då metoden i högre grad än ideologikritik fokuserar på hur olika synsätt är inbegripna i en kamp om tolkningsföreträde, ett perspektiv som jag tycker är fruktbart på materialet. Metoden förutsätter att forskaren i någon grad ställer upp på den socialkonstruktionstiska premisen att forskning inte kan vara objektiv i någon absolut mening. Det är en syn jag i stort sett delar och även om kritiken mot positivismen är något tillspetsad i följande citat från det punktprogram som ligger till grund för forskningsfältet kritiska djurstudier tycker jag att det är uppfriskande.

Rejects pseudo-objective academic analyses by explicitly clarifying its normative values and political commitments, such that there are no positivist illusions whatsoever that theory is disinterested or writing and research is nonpolitical. To support experiential understanding and subjectivity (Critical Animal Studies, u.å.).

Det finns många utmaningar för den som ägnar sig åt diskursanalys, kanske först och främst att intersubjektiviteten och reabiliteten kan bli lidande (Bergström & Boréus, 2012a, s 406). Det kan helt enkelt vara svårt för någon som granskar materialet att förstå hur forskaren

har arbetat och även att få en uppfattning om hur tillförlitligt resultatet är. Jag har försökt stävja problemet genom att i hög grad redovisa mina utgångspunkter, beskriva de avvägningar jag har gjort under arbetets gång och ge bakgrund och motiv till mina tolkningar.

Just tolkningsprocessen är värd att dröja vid. Enligt Gösta Bergström och Katarina Boréus är ”medvetenheten om förförståelsen, att vi aldrig möter en text tomhänta” (2012b, s. 32) en viktig aspekt, kanske den allra viktigaste aspekten av tolkning. Jag vill därför gärna upplysa läsaren om att jag är vegan sedan fyra år tillbaka och att jag har varit aktiv i djurrättsrörelsen i ungefär tre år. Det är en bakgrund som ger mig ett särskilt perspektiv. Att jag har valt diskursanalys gör saken än mer komplicerad eftersom forskaren oundvikligen befinner sig i och påverkas av de diskurser som ska undersökas. Jag har försökt följa Jørgensen och Phillips råd till diskursanalytiker att ”så gott det går försöka sätta parentes kring sig själv och sin egen ”kunskap” så att ens egna värderingar inte överskuggar analysen” (2000, s. 28).

Validiteten, att det som ska undersökas verkligen undersöks, är ytterligare en aspekt att ta hänsyn till. Hur vet jag att det material jag undersöker ger en någorlunda rättvisande bild av Miljöpartiets djursyn? Här har min utgångspunkt varit, som jag skrev när jag redovisade materialet, att fokusera på centrala dokument som partiet står bakom, till exempel partiprogrammet. Det är ett angreppssätt som torde vara till gagn för validiteten.

3 Miljöpartiets djursyn

3.1 Djurskydd

Det första som möter en person som klickar på länken "Djur" på Miljöpartiets hemsida är rubriken "Djurens välfärd måste tas på allvar" (MP, u.å.a) och en idyllisk bild på tre kor som står på en solig sommaräng och tittar in i kameran. De har gula nummerlappar i öronen som signalerar att de är uppfödda av ett livsmedelsföretag för att producera mjölk och bli mat åt människor. En kort text intill bilden inleds med meningen "Sverige har en bra djurskyddslag" (MP, u.å.a).

Tecknet "välfärd", den speciesistiska bilden på korna (Miljöpartiet förespråkar enbart att djur, inte människor, utnyttjas och dödas) och lovorden om landets djurskyddslag tolkar jag som att djurskyddstanken har en dominerande ställning. Men den som besöker hemsidan får också veta att allt inte är i sin ordning. Djurskyddslagen får inte genomslag i praktiken, enligt partiet, som vill se ett "verkligt djurskydd" (MP, u.å.a). Intrycket är att korna på ängen ska representera detta "verkliga djurskydd" eftersom orden står alldeles intill bilden.

Samma problemformulering, att djurskyddslagen är bra på pappret men inte i praktiken, återfinns även i partiprogrammet och i en debattartikel som innehåller följande citat.

Vi har slagit fast att vi ska ha ett starkt djurskydd i Sverige. Styrkan i det svenska djurskyddet är vår djurskyddslag. Den säger att djur ska ges rätt att bete sig naturligt och skyddas mot onödigt lidande. Problemet är att det inte alltid ser ut så i djurens verklighet (Leander & Romson, 2013, 18 september).

Debattartikeln har rubriken "Det måste bli stopp på djurplågeriet" och publicerades i samband med att ledande företrädare för partiet lämnade in en riksdagsmotion med 49 förslag för att förbättra djurskyddet. I artikeln argumenterar det dåvarande språkröret Åsa Romson och partiets dåvarande talesperson i djurfrågor, Helena Leander, för att stora delar av dagens djurhållning är oacceptabel. De är bland annat kritiska till att grisar lever på betonggolv, att kor hålls inne på sommaren och att hönor och minkar sitter i burar (2013, 18 september).

Laclau och Mouffe (2008) menar att en diskurs aldrig är helt stabil och att det ständigt pågår en kamp om vilken betydelse olika tecken ska laddas med. Miljöpartiet är utan tvekan indragna i en sådan (politisk) kamp. Partiet har en bestämd uppfattning om hur tecknet "djurskydd", diskursens mest centrala tecken, ska förstås. I Romsons och Leanders

debattartikel antyds till och med att många av de praktiker som sker i djurskyddets namn inte är alls är ”djurskydd” utan snarare “djurplågeri” (2013, 18 september).

I en annan debattartikel, “Vidriga förhållanden för svenska kycklingar” (Hådén, Leander & Schlyter, 2014, 29 augusti) är tonläget ännu högre. Först etableras att kycklingar lever på “gödselkladdiga ströbäddar”, att deras “skelett och leder inte hänger med” på grund av snabb tillväxt och att de ofta får hjärtproblem (Hådén et al., 2014, 29 augusti). Artikeln avslutas med en jämförelse. “Skulle det här gälla söta hundar eller katter skulle ingen tveka att kalla det tortyr och djurplågeri” (Hådén et al., 2014, 29 augusti).

I Miljöpartiet konstrueras hela tiden en skillnad mellan ett “verkligt djurskydd” och ett slags “påstått djurskydd” som egentligen är “tortyr” och “djurplågeri”. Men sällan eller aldrig utmanas föreställningen att människor har rätt att utnyttja och döda djur för egen vinning. Konkret är problemformulering att djurskyddslagen, som är en ramlag, är lovvärd men att regeringens förordningar och Jordbruksverkets föreskrifter inte speglar “ambitionerna i djurskyddslagstiftningen” (Hådén et al., 2014, 29 augusti). Det behövs därför “en bred översyn av reglerna” så att de “stämmer överens med djurskyddslagens krav” (Leander & Romson, 2013, 18 september). De ambitioner och krav som åsyftas är att djur, enligt djurskyddslagen, inte ska utsättas för ”onödigt lidande” ska ha rätt till “naturligt beteende” (SFS 1988:534). Formuleringarna återkommer gång på gång i Miljöpartiets texter och används ofta, precis som i Romson och Leanders debattartikel, för att peka ut lagliga praktiker som bör kriminaliseras.

Vad ”onödigt lidande” och “naturligt beteende” är lämnar stort utrymme för tolkning och kampen om dessa formuleringar är särskilt intressant. De har, tror jag, potential att destabilisera djurskyddsdiskursen på samma sätt som Svärd (2015) visar att formuleringen “uppenbar grymhet” destabiliserade antidjurplågeridiskursen. För vad är “naturligt beteende” och “onödigt lidande”? En djurrättsligt sinnad person skulle hävda att allt lidande som djur i livsmedelsindustrin utsätts för är onödigt eftersom människan inte behöver äta animalisk kost. Det går också att ifrågasätta om djuren i livsmedelsindustrin verkligen har möjlighet att bete sig naturligt eftersom de lever i större grupper än sina vilda artfränder och har en begränsad rörelsefrihet.

Några tecken på att djurskyddsdiskursens ska implodera finns dock inte i Miljöpartiet. I stället framhålls att ”småskaliga ekobönder” (2013, 18 september) som har djur utomhus är goda förebilder. I partiets medlemstidning Grönt lyfts sådana företagare ofta fram. Förra året publicerades en uppskattande artikel om en grisbonde som har ställt om från konventionell animalieproduktion till ekologisk animalieproduktion, från ett ”påstått djurskydd” till ett

”verkligt djurskydd”. Under rubriken “Grisarna lever gott på Björkänga gård” berättar bonden om grisar som bökar i jorden och lever “riktiga grisliv” (Nordin, 2015, nr 3).

Inom den djurrättsliga forskningen talas det ibland om en Happy Meat-diskurs (Cole, 2011; Linné, 2016; Stanescu, 2014). Termen uppstod i en amerikansk kontext där storskaliga djurindustrier (“factory farms”) ofta framställs som grymma och otidsenliga medan småskaliga alternativ (“family farms”) idealiseras. Mest påtaglig är Happy Meat-diskursen inom marknadsföring där ord som “grass fed”, “organic” och “humane” i kombination med bilder på “lyckliga” djur är vanligt förekommande (Stanescu, 2014). I en svensk kontext är motvarigheten etiketter som ”frigående”, ”närproducerat”, ”kravmärkt” och ”ekologiskt”.

Miljöpartiets “verkliga djurskydd” framstår på många sätt som en variant av Happy Meat-diskursen. Kobilden på hemsidan och reportaget om “lyckliga” grisar i medlemstidningen är två nästan övertydliga exempel. Budskapet som förmedlas är att djurutnyttjande är okontroversiellt, kanske till och med något eftersträvansvärt eftersom korna och grisarna tycks njuta av sin tillvaro i livsmedelsindustrin. Maktrelationen mellan människor och djur framställs inte som en relation mellan en förövare och ett offer utan snarare som en relation mellan två jämlika parter som har ett ömsesidigt utbyte av varandra.

Happy Meat-diskursen är precis som alla diskurser ett “bestämt sätt att se på världen” (Winterson & Jörgen, 2000, s. 7) och stänger ute texter, bilder och praktiker som förmedlar en annan världsbild. Det som utelämnas på Miljöpartiets hemsida och i reportaget i Grön är de praktiker som visar att maktrelationen mellan människor och djur är allt annat än jämlik, till exempel bilder på kornas vardag under vinterhalvåret, när kalvar och kor separeras och grisarnas sista stund på slakteriet.

Ytterligare exempel på att Happy Meat-diskursen är närvarande i Miljöpartiet är en återkommande uppdelning i “bra” och “dåligt” kött. När partiet vill att kommunala skolor och andra offentliga verksamheter ska servera mer vegetarisk mat är ett av argumenten att vi då “har råd att vara mer kräsna med det kött som serveras” (Leander & Romson, 2013, 18 september). Ett annat exempel är Fridolins uppmaning att vi ska äta ”bra kött om vi äter kött” (Jakobsson, 2014, 24 aug).

Det är också värt att notera vilka subjekspositioner som är tillgängliga och vilka som inte är tillgängliga inom ramen för Miljöpartiets “verkliga djurskydd”. I en kort artikel i Grönt med rubriken “Fler glada grisar” rapporteras att ekologiskt griskött blir mer och mer populärt och att fler grisbönder ställer om för att möta efterfrågan.

Det innebär att ytterligare 10 000 grisar kommer att få beta utomhus, böka i jorden och bada gyltjebad under sommarmånaderna innan de landar på den medvetna konsumentens tallrik (Anonym, 2014, nr 2).

I texten interpelleras subjektet som en medveten konsument med smak för fläskkött. Att konsumtion av fläskkött är en speciesistisk handling som innebär att grisar utnyttjas och dödas är ingenting som nämns eller ifrågasätts. I stället används den positiva formuleringen “medveten konsument” som antyder att konsumenten är en person som reflekterar kring etiska frågor och att konsumtion av ekokött är en lovvärd handling. En antispeciesistisk subjektsposition, vegan, görs inte tillgänglig.

Andra texter är mer nyanserade och erbjuder fler subjektspositioner, till exempel avsnittet under rubriken “Djuretisk konsumtion” i riksdagsmotionen med 49 djurskyddsförslag. Där framhålls att många människor försöker äta mindre kött och att vissa helt väljer bort kött för att inte “åsamka andra varelser lidande” (Motion 2013/14:Mj518, s. 23). Motionärerna tar inte ställning för eller emot köttätande men skriver att det finns goda skäl att stödja en minskad köttkonsumtion och att förenkla för människor som väljer att inte äta kött. Sedan presenteras en rad politiska förslag som underlättar för konsumenter, även köttätande konsumenter, att göra “medvetna val”, till exempel obligatorisk ursprungsmärkning av animaliska produkter.

Att fokus enbart ligger på att människor har olika inställning till köttätande i en central text om djuretisk konsumtion är talande, nästan anmärkningsvärt. Särskilt eftersom texten i huvudsak är beskrivande och inte uttalar sig om vad människor bör konsumera. Frånvaron av subjektspositionen vegan, alltså möjligheten att välja bort samtliga animaliska produkter, ser jag som ett tecken så gott som något på att djurskyddsdiskursen är dominerande. Liksom tidigare är problemformuleringen att vissa animaliska produkter är oönskade, framför allt kött som produceras utan höga djurskyddskrav.

I avsnittet om djur i partiprogrammet utvecklar partiet hur de ser på djur och på människa-djur-relationen. I första meningen etableras att djur har “ett egenvärde oavsett deras nytthet för människan” (MP, u.å.b). Tecknet “egenvärde” är intressant eftersom det är centralt i djurrättsdiskursen men då kopplas till föreställningen att levande varelser inte enbart får behandlas som resurser för andras syften. Men i partiprogrammet tycks “Egenvärde” endast representera den djurskyddsliga grundtanken att djur visserligen har ett moraliskt värde men att de samtidigt kan utnyttjas av människor. ”Egenvärde” tycks vara ett tecken som flera diskurser gör anspråk på och som olika diskurser laddar med olika betydelse.

Några rader ner i programmet utvecklas partiets djursyn: ”Människan föder upp djur bland annat för att de ska bli mat, kläder och testare av olika produkters farlighet. Detta innebär ett

mycket stort ansvar för att djuren behandlas väl” (Miljöpartiet, u.å.b). Samma idé finns med i djurskyddsmotionen men uttrycks på ett annat sätt: ”Människan har tagit sig makten att hålla djur för mat, kläder eller nöje, men med den makten följer också ett moraliskt ansvar” (Motion 2013/14:Mj518, s. 23).

En akilleshäla för djurskyddsdiskursen är rättfärdigandet av speciesism. Det är inte enkelt att på förnuftsmässiga grunder argumentera för att människan har rätt att utnyttja och döda andra djur. I citaten löser Miljöpartiet problemet genom att enbart konstatera att människan föder upp djur för mänskliga syften och att människan har tagit sig makten över djur. Men vad som ger människan rätt att ta makten över djur diskuteras aldrig. Kanske kan citaten tolkas som att Miljöpartiet ställer sig bakom den totalitära principen “makt ger rätt” men frånvaron av en etisk argumentation tolkar jag snarare som ett tecken på att djurskyddsdiskursen har uppnått objektivitet, termen som Mouffe och Laclau använder för en hegemonisk diskurs som inte behöver förklaras eller rättfärdigas eftersom tankegodset ses som en självklarhet (Laclau, 1990, s. 89). Det finns även en koppling till Donaldson och Kymlickas påstående att djurskydd är “the mainstream common-sense view” (2001, s. 260).

En av de tydligaste vattendelarna mellan djurskyddsdiskursen och djurrättsdiskursen är synen på döden. För djurrättsförespråkare är dödande av djur alltid problematiskt medan djurskyddsförespråkare sällan problematiserar dödande utan enbart hur dödandet går till. Och att döden inte framställs som ett problem i någon av de centrala texterna ser jag på många sätt som den yttersta indikationen på att djurskyddsdiskursen är dominerande i partiet. Döden framträder enbart som en outtalad och okontroversiell förutsättning för vissa praktiker, till exempel jakt och animalisk matproduktion. Det finns däremot många förslag om hur djur bör behandlas under den sista stunden i livet, till exempel accepterar partiet inte jaktformer med hög skadekjutningsfrekvens och att djur dör under transporter till slakterier (Motion 2013/14:Mj518, s. 15-22).

3.2 Ekologism

Vid sidan om djurskyddstanken är det ekologiska perspektivet ständigt närvarande i Miljöpartiets djursyn. Det är inte särskilt oväntat med tanke på att perspektivet är partiets utgångspunkt i nästan alla politiska frågor. I partiprogrammet slås fast att “det gröna engagemanget grundar sig i insikten om vår delaktighet i och vårt beroende av det ekologiska systemet” (MP, u.å.b). Det talas om en “gränslös solidaritet” som är tredelad: “solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet, solidaritet med kommande generationer och

solidaritet med alla människor” (MP, u.å.b).

Det är avslöjande att solidaritet med människor och solidaritet med djur artikuleras som två olika solidariteter. Partiet tycks konstruera en skillnad mellan människor och andra djur. Att människan också är ett djur är ett faktum som hamnar i skymundan. Samma tendens finns i partiprogrammet där “Människan” är en egen huvudrubrik medan “Djur” är en underrubrik till huvudrubriken “Miljön”.

I politiska sammanhang hävdas ofta att företeelser liknar eller skiljer sig från varandra. Det har Mouffe och Laclau tagit fasta på och menar att politik i första hand en kamp mellan två logiker: ekvivalenslogik (likhetslogik) och skillnadslogik (2008, s.33). I fallet människa-djurrelationer aktiverar Miljöpartiet en skillnadslogik genom att betona skillnaden mellan människor och andra djur. Djurrättsaktivister, däremot, aktiverar gärna en ekvivalenslogik och bygger ekvivalenskedjor. Exempelvis har den amerikanska djurrättsaktivisten Ingrid Newkirk sagt att när det kommer till lidande är “en råtta, en hund, en gris, en pojke” (2012, 8 augusti).

Miljöpartiet tycks med andra ord ansluta sig till den antropocentriska varianten av ekologism som Donaldson och Kymlicka syftar på när de framhåller att ekologism är en speciesistisk ideologi. Ett av många exempel på antropocentrism och speciesism i Miljöpartiets ekologism återfinns i ett avsnitt om hållbar fiskepolitik som slår fast att det ”kustnära fisket och fritidsfisket har en viktig roll både för människors rekreation och för att våra skärgårdar ska hållas levande” (MP, u.å.b). Människans svagare intresse (rekreation) värderas här högre än fiskars starkare intresse (undvika lidande och att vara vid liv). Tydligare än så kan ett antropocentriskt och speciesistiskt synsätt knappast artikuleras.

På Miljöpartiets hemsida, under rubriken “Djur”, har två av tre huvudförslag en djurskyddslig prägel medan det tredje, “skydda hotade arter mot utrotning” (MP, u.å.a), kan kopplas till en ekologisk diskurs. Den största skillnaden mellan ekologism och djurskyddstanken är som bekant att ekologism lyfter fram arter, biologisk mångfald och ekosystem medan djurskyddstanken lyfter fram enskilda djurindivider. I partiprogrammet utvecklas resonemanget om hotade arter.

Sverige ska hysa långsiktigt livskraftiga stammar av de fyra stora rovdjuren: varg, lo, björn och järv. Roddjurens existens i Sverige ska inte enbart ses som överlevnad utan rovdjuren måste även ges möjlighet att återfå något av sin ekologiska funktion i ekosystemet (MP, u.å.b).

I citatet tillskrivs rovdjur ett värde på grund av sin arttillhörighet men också för ekosystemet, ett ekosystem som är i kris av flera anledningar, enligt partiet, som menar att

”överexploateringen av arter och livsmiljöer, invaderande främmande arter, miljögifter och klimatförändringar är de största hoten mot den biologiska mångfalden” (MP, u.å.b). Den här problemformuleringen har stora konsekvenser för djur. Om ett djur tillhör en art som är ”överexploaterad” ska han/hon skyddas men om djuret tillhör en ”invaderande främmande art” är han/hon ett hot som ska avlägsnas.

Partiets kamp mot klimatförändringar är också tveeggad ur ett djurperspektiv. Å ena sidan är partiets handlingsrekommendation att människor bör äta mer vegetarisk mat eftersom livsmedelsindustrin, särskilt produktionen av ”rött kött”, har negativa konsekvenser för klimatet (Motion 2013/14:Mj518, s. 23). Å andra sidan framställs konsumtion av djur som inte påverkar klimatet i någon hög grad som mindre problematisk eller till och med oproblematiske.

Relationen mellan den ekologiska diskursen och djurskyddsdiskursen i Miljöpartiet är särskilt intressant. Trots att utgångspunkterna är olika tycks de komplettera och understödja varandra men den generella bilden är att djurskyddsdiskursen är dominerande i texter om domesticerade djur medan den ekologiska diskursen är dominerande i texter om vilda djur. I texter om jakt och fiske är båda diskurserna närvarande. I partiprogrammet skriver partiet att det är ”viktigt att det ekologiska perspektivet sätts i fokus vid jakt” (MP, u.å.b) och i djurskyddsmotionen framhålls att ”hänsyn till det individuella djuret och inte bara till populationen måste vara en viktig del av jakten” (Motion 2013/14:Mj518, s. 22).

I andra sammanhang går partiet ett steg längre och antyder att ett ekologiskt perspektiv är positivt för djurens välfärd och vice versa. Det tidigare språkröret Åsa Romson har exempelvis sagt att ”en hållbar matproduktion också är bättre för djuren” (MP, u.å.a). I djurskyddsmotionen förs en omvänd argumentation.

Förutom att det av moraliska skäl finns anledning att ta hänsyn till djurens välfärd, så kan det individuella djurets hälsa och välfärd på sikt påverka en art på populationsnivå, framför allt då populationen är liten och sårbar ” (Motion 2013/14:Mj518, s. 22)..

Det finns också tillfällen när diskurserna krockar och utmanar varandra. I dessa fall är tendensen att djurskyddsdiskursen har ett visst företräde men samtidigt finns en ambition att kombinera diskurserna. Som i resonemanget om ”köttskatt” nedan.

Samtidigt finns det farhågor att en beskattning som enbart grundar sig på klimatpåverkan kan leda till försämrat djurskydd. Dagens kyckling- och slaktsvinsuppfödning har stora djurvälfärdsbrister, men står för en mindre klimatpåverkan per kilo kött än idisslare som får vara ute och beta men släpper ut

den starka växthusgasen metan. Väger man däremot även in andra aspekter som påverkan på biologisk mångfald så sammanfaller djurvänlighet och miljövänlighet i större grad (Motion 2013/14:Mj518, s. 23)..

I citatet framstår politiska lösningar som är både ”djurvänliga” och ”miljövänliga” som eftersträvansvärda. Att just denna kombination är ett ideal skulle kunna vara en av orsakerna till att idén om ett ”verkligt djurskydd” är så stark i partiet. För det är knappast en slump att bilden som illustrerar ett ”verkligt djurskydd” på hemsidan föreställer idisslare som betar. Det är på många sätt ett perfekt exempel på djurhållning som kan skrivas in i både djurskyddsdiskursen och i den ekologiska diskursen. Korna får utlopp för sitt ”naturliga beteende” och lever ”goda liv” samtidigt som ängsmark med betande kor är artrik och gynnar den biologiska mångfalden.

3.3 Djurrätt

Djurrättsdiskursen är i princip osynlig i Miljöpartiet. Uttryck som ”djurrätt” eller ”djurens rättigheter” lyser med sin frånvaro. Ett undantag är ett resonemang om ett framtida samhälle i djurskyddsmotionen.

Många stora tänkare har kommit fram till att vårt sätt att behandla djur på, där deras kroppar ses som mat och deras hud som kläder, är orättfärdigt. År 1789 skrev till exempel Jeremy Bentham i *Introduction to the Principles of Morals and Legislation*: Det kan komma en dag då resten av djurvärlden kan få de rättigheter som aldrig kunnat undanhållas dem genom annat än tyranni (Motion 2013/14:Mj518, s. 6).

Det är symptomatiskt att djurrättstanken enbart artikuleras som en möjlighet, inte en vision eller ett mål att sträva efter. Möjligen kan formuleringen ”många stora tänkare har kommit fram till” tolkas som att djurrättsdiskursen ändå har ett visst fäste i partiet. Det går att tänka sig vagare formuleringar, till exempel ”en del tänkare anser”.

Det ligger egentligen utanför den här uppsatsens frågeställning men jag tycker att det är värt att påpeka att djurrättsdiskursen har varit mer framträdande tidigare i Miljöpartiets historia. Exempelvis hade avsnittet om djur rubriken ”Djurrätt” i äldre versioner av partiprogrammet även om de konkreta förslagen hade en djurskyddslig prägel. Om djurrättsdiskursen har trängts tillbaka med tiden eller om tidigare ordval beror på att djurskydd och djurrätt ibland används synonymt är svårt att uttala sig om.

Miljöpartiet vill förbjuda både pälsfarmer och djurförsök. I litteraturen finns delade meningar om hur sådana förslag, det vill säga förslag som vill förbjuda en specifik form av

djurutnyttjande, ska betraktas. Förslagen knyter an till djurrättsdiskursen eftersom syftet är att förbjuda utnyttjande och dödande av djur men enligt Francione (1996) är argumentationen för förbuden avgörande. Om motivet är att djur har rättigheter som inte bör kränkas är förslaget djurrätligt men om motivet är att vissa praktiker ska förbjudas eftersom de inte lever upp till specifika djurskyddskrav är förslaget förankrat i djurskyddstanken.

Miljöpartiets huvudarargument för att förbjuda pälsfarmer är att pälsnäringen har misslyckats “med uppgiften att komma till rätta med djurskyddsproblemen” och att det förefaller osannolikt att näringen klarar av att “ställa om till system som på allvar förändrar för djuren och minskar beteendestörningarna” (Motion 2013/14:Mj518, s. 19). Argumentet för att förbjuda djurförsök har också en djurskyddskaraktär eftersom partiet först och främst fokuserar på att djurförsök är “plågsamma” och innebär “lidande” för djuren.

För att hitta tydliga spår av djurrättsdiskursen är partiets ungdomsförbund, Grön ungdom, platsen att leta på. Grön ungdom skiljer sig från andra politiska ungdomsförbund eftersom förbundet inte är fristående från moderpartiet. Förbundets huvuduppgift är att försöka påverka moderpartiets politik och i Grön ungdoms politiska program, under rubriken “Miljö & klimat”, slår förbundet fast att “med vår frihet att bruka naturen följer också ett ansvar för människors och djurs grundläggande rättigheter” (Grön ungdom, u.å.).

Grön ungdom förklarar inte närmare vad de menar med “grundläggande rättigheter” men användandet av tecknet “grundläggande” tolkar jag som att formuleringen bottnar i djurrättstanken. I en motion till riksårsmötet argumenterade också några enskilda medlemmar för att “Djurrätt” skulle vara en egen rubrik i det politiska programmet. Motionärerna lyfte fram att många medlemmar brinner för djurrätt och att “djurrätten är ett bra exempel på ett område där medlemmar i Grön Ungdom generellt sett vill gå längre än vårt moderparti” (Grön ungdom, 2016).

Varför är djurrättsdiskursen frånvarande i Miljöpartiet? Laclau och Mouffe (2008) betonar att diskurser alltid strävar efter att bli dominerande. Så det enkla svaret är att djurrättsdiskursen är frånvarande eftersom djurskyddsdiskursen är dominerande. En annan förklaring skulle kunna vara att djurrättsliga förslag är en “political non-starter”, en bedömning som Donaldson och Kymlicka gör i *Zoopolis* (2011, s. 5). De menar att djurrättsliga förslag är “politisk omöjliga” eftersom de förutsätter stora och genomgripande samhällsförändringar och vidare att många partier är ovilliga att driva sådana förslag. Partier tenderar att hellre vara pragmatiska och arbeta för små förändringar, som lättare kan få stöd i politiska församlingar, och som på sikt kan leda större förändringar. Det är lätt att se att djurskyddsdiskursen, som betonar gradvisa reformer, är mer kompatibel med en sådan politisk

logik. Och det är därför både möjligt och sannolikt att enskilda miljöpartister som vill se ett djurrättsligt samhälle väljer att driva djurskyddsfrågor i partiet av strategiska skäl istället för att bilda opinion för ett djurrättsligt samhälle.

En tredje förklaring, som är relativt outforskad, är möjligheten att djurskyddsdiskursen tillsammans och i kombination med den ekologiska diskursen (två speciesistiska diskurser) pressar tillbaka djurrättsdiskursen. Om exempelvis djurskyddsliga formuleringar som “onödigt lidande” och “naturligt beteende” börjar krackelera finns alltid ekologiska argument inom räckhåll, till exempel att betande djur är bra för den biologiska mångfalden. Och om ekologismens ointresse för enskilda individer blir alltför påtaglig finns alltid djurskyddsdiskursen nära till hands, en diskurs som tar hänsyn till enskilda djurindivider utan att vara antispeciesistisk.

4. Avslutning

4.1 Resultat

Undersökningen visar att djurskyddsdiskursen är dominerande i Miljöpartiet men att partiet problematiserar dagens djurskyddslagstiftning. Partiet vill se ett "verkligt djurskydd" som i högre grad lever upp till lagens formuleringar om att djur inte ska utsättas för "onödigt lidande" och att djur har rätt till "naturligt beteende". Den ekologiska diskursen har också ett starkt fäste, särskilt i texter om vilda djur, och kompletterar på många sätt djurskyddsdiskursen. Däremot är djurrättsdiskursen i det närmaste osynlig med undantag för en mening i Grön ungdoms politiska program.

Uppsatsen har ingen ambition att säga något generellt men det är frestande att se partiets djursyn som en bild av samhällets djursyn. Svärd (2015) menar att djurskyddsdiskursen är dominerande i det svenska samhället sedan sjuttio år tillbaka och att det ekologiska perspektivet har fått en mer och mer framträdande roll i det offentliga samtalet under de senaste decennierna kan få förneka. Och även om djurrättstanken vinner fler och fler anhängare är den fortfarande marginaliserad.

4.2 Reflektion

Avslutningsvis vill jag säga något om vilka möjligheter och hinder för djurens befrielse som finns i Miljöpartiets djursyn och vilka implikationer uppsatsen kan tänkas ha för djurrättsrörelsen. En styrka med diskursanalys är att metoden kan användas för att "utforska möjligheter till förändring, där det strategiska målet är att peka ut de platser varifrån förändring med störst sannolikhet kan påbörjas" (Jørgensen & Phillips, 2000, s.151). Metoden kan så att säga peka ut konfliktytor och angreppspunkter för dem som vill främja alternativa diskurser inom ett område (Jørgensen & Phillips, 2000, s.151). Till syvende och sist är ändå förhoppningen att uppsatsen ska kunna vara ett bidrag till kampen för de miljontals djur som lever, lider och dödas i den svenska djurindustrin.

Om Miljöpartiets djursyn och djurpolitik gagnar djuren är dock en öppen fråga. Som jag nämnde i avsnittet om tidigare forskning finns en falang inom djurrättsrörelsen som i första hand arbetar med lobbying och kampanjer för djurskyddsreformer. Att, för dem, samarbeta med och utöva påtryckningar på Miljöpartiet, ett parti som utmanar djurskyddslagstiftningen trots att partiet har en djurskyddslig vision, torde vara en god idé och någonting som redan sker i stor utsträckning.

För den andra falangen, den abolitionistiska falangen, är uppsatsen kanske främst en påminnelse av hur stark och dominerande djurskyddsdiskursen är i samhället. Inte ens i Miljöpartiet, det mest "djurvänliga" riksdagspartiet, finns djurrättstanken representerad i någon större utsträckning. Abolitionisternas strategi är som bekant att konsekvent kritisera djurskyddstanken och utbilda om djurrätt och veganism i syfte att förändra den dominerande diskursen om djur i samhället från djurskydd till djurrätt.

En stor utmaning för båda falangerna är att försöka peta hål på Happy Meat-diskursen. I Miljöpartiet representeras Happy Meat-diskursen av föreställningen om ett "verkligt djurskydd", en halvtänkt tanke som möjliggör ett fortsatt djurutnyttjande samtidigt som människor upplever att de är "medvetna konsumenter". Svårigheten för djurrättsrörelsen är och blir att bekräfta och stärka konsumenters och makthavares alltmer negativa inställning till den industriella djurhållningen, en utveckling som är positiv och framåtblickande, och i samma andetag kritisera produktionen av ekologiskt, kravmärkt och ekologiskt kött.

Men uppsatsen främsta eventuella bidrag är nog inte att vara ett inlägg i debatten mellan reformister och abolitionister eller synliggörandet av Happy Meat-diskursen. Jag tror snarare att dess främsta förtjänst är att den uppmärksammar "det gröna djurskyddet", alltså samspelet mellan djurskyddsdiskursen och den ekologiska diskursen. Att det ekologiska perspektivet är problematiskt ur ett djurrättsperspektiv är visserligen inget nytt, exempelvis pratar den spanske filosofen och aktivisten Oscar Horta ofta om "den gröna speciesismen" (2010). Men hur diskurserna samverkar och till och med förstärker varandra är något som behöver lyftas fram mer. Traditionellt har djurrättsrörelsen ägnat mycket tid och energi åt att kritisera djurskyddstanken men kanske behöver djurrättsrörelsen även se djurrättskampen som ett slags tvåfrontskrig och i högre grad kritisera den ekologiska djursynen eftersom den har fått en framträdande roll i samhällsdebatten. Det är inte heller givet att en kritik av djurskyddstanken leder till en djurrättslig respons, kritiken kan lika gärna leda till en ekologisk respons.

Jag ser främst två utmaningar med att kritisera ekologismen ur ett djurrättsligt perspektiv. Den första är att inte kasta ut barnet med badvattnet eftersom ekologismen på många sätt ett livsavgörande projekt, både för människor och djur. Att hålla två bollar i luften och skilja mellan ekologismens speciesistiska djursyn och dess lovvärda kritik av bland annat antropocentrism och miljöförstöring är centralt. Den andra utmaningen är att inte enbart ta debatten på ekologismens planhalva och bli reaktiv. Ambitionen måste vara att hela tiden försöka stärka djurrättsdiskursen genom att ha ett problemformuleringsinitiativ. Den mest grundläggande djurrättsliga frågan behöver ställas om och om igen. Vad ger människan rätt att utnyttja och döda djur?

4.3 Uppslag för framtida forskning

En given fortsättning på denna uppsats vore att undersöka djursynen i andra partier. Att Feministiskt initiativ och Djurens parti är särskilt intressanta ur ett djurrätligt perspektiv har redan nämnts. Det skulle också kunna vara fruktbart att jämföra djursynen i flera partier. En annan möjlig variant är att undersöka om och i så fall hur diskurser som är dominerande i ett parti påverkar hur partiet förhåller sig till djurfrågan, till exempel Sverigedemokraterna och nationalism, Feministiskt initiativ och intersektionalitet, Liberalerna och liberalism.

5. Referenser

- Adams, C. J., & Donovan, J. (1996). *Beyond animal rights: A feminist caring ethic for the treatment of animals*. New York: Continuum.
- Anonym. (2014). Fler glada grisar. *Grönt*, nr 2, 8
- Burr, V. (1995). *An Introduction to Social Constructionism*. London: Sage.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2012a). Diskursanalys. I Bergström, G., & Boréus, K. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Bergström, G., & Boréus, K. (2012b). Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Bergström, G., & Boréus, K. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Boyer, K., Scotton, G., Svärd, P-A & Wayne, K. (2015). Editors' Introduction. *Politics and Animals*, 1(1), 1-5.
- Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner: En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Carter, N. (2007). *The politics of the Enviroment: Ideas, Activism, Policy*. New York: Cambridge University Press.
- Cole, M. (2011). From animal machines to happy meat? Foucault's ideas of disciplinary and pastoral power applied to animal-centred welfare discourse". *Animals*, (1), 83-101
- Critical Animal Studies. (u.å). *Introducing Critical Animal Studies*. Hämtad 2016-04-22, från <http://www.criticalanimalstudies.org/wp-content/uploads/2009/09/Introducing-Critical-Animal-Studies-2007.pdf>
- Djurens Rätt. (2015). *Vilket är Sveriges mest djurvänliga parti?*. Hämtad 2016-05-20, från <http://www.djurensratt.se/om-djurens-ratt/nyheter/vilket-ar-sveriges-mest-djurvanligaparti>
- Djurens Rätt (2014a). *Riksdagspartiernas djurpolitik*. Hämtad 2016-05-25, från <http://www.djurensratt.se/riksdagsval2014/riksdagspartiernas-djurpolitik>
- Djurens Rätt. (2014b). *Var tionde svensk är vegetarian*. Hämtad 2016-05-24, från <http://www.djurensratt.se/om-djurens-ratt/nyheter/var-tionde-svensk-ar-vegetarian>
- Donaldson, S., & Kymlicka, W. (2011). *Zoopolis: A political theory of animal rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Foucault, M. (1980). Truth and Power. I *Power/Knowledge. Selected Interviews and Other*

- Writings 1972-77*. Hemel Hemstead: Harvester Wheatsheaf.
- Francione, G. (1996). *Rain without thunder: The ideology of the animal rights movement*. Philadelphia: Temple University Press.
- Francione, G. (2000). *Introduction to animal rights: Your child or the dog*. Philadelphia: Temple University Press.
- Francione, G., & Garner, R. (2010). *The animal rights debate: Abolition or regulation?* New York: Columbia University Press.
- Garner, R. (2013). *A theory of justice for animals: Animal rights in a nonideal world*. Oxford: Oxford University Press.
- Grön ungdom. (u.å). *Politiskt program – där gröna idéer föds*. Hämtad 2016-08-14 från <http://www.gronungdom.se/wp-content/uploads/2016/03/Politiskt-program-f%C3%B6r-Gr%C3%B6n-Ungdom.pdf>
- Grön ungdom. (2016). Hämtad 2016-04-22 från <http://www.gronungdom.se/wp-content/uploads/2015/12/R%C3%85M2016-ORGANISATORISKA-MOTIONER-OCH-PROPOSITIONER.pdf>
- Horta, O. (2010). The Ethics of the Ecology of Fear against the Nonspeciesist Paradigm: A Shift in the Aims of Intervention in Nature. *Between the Species*, 13(10), s. 163-187
- Hådén, G., Leander, H. & Schlyter, C. (2014, 29 augusti) Vidriga förhållanden för svenska kycklingar. *Aftonbladet*. Hämtad 2016-08-14, från <http://www.aftonbladet.se/debatt/article19445774.ab>
- Jakobsson, H. (2014, 24 aug). Fridolin vägrade svara om jakten. *Expressen*. Hämtad 2016-08-14 från <http://www.expressen.se/nyheter/val2014/fridolin-vagrade-svara-om-jakten/>
- Jokkala, T., & Strindlund, P. (2003). *Djurrätt och socialism*. Danmark: Lindelövs bokförlag.
- Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2008). *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Keuru: Glänta/Vertigo.
- Laclau, E. (1990). *New Reflections on the Revolution of Our Time*. London: Verso.
- Leander, H., & Romson, Å. (2013, 18 september). Det måste bli stopp på djurplågeriet. *SVT*. Hämtad 2016-08-14, från <http://www.svt.se/opinion/det-maste-bli-stopp-pa-djurplageriet>
- Linné T. (2016). Cows on Facebook and Instagram: Interspecies Intimacy in the Social Media Spaces of the Swedish Dairy Industry. *Television & New Media*. Publicerad på Internet före tryck den 21 juni, 2016, s. 1-15. doi: 10.1177/1527476416653811
- Miljöpartiet. (u.å.a). *Djur*. Hämtad 2016-04-22, från <https://www.mp.se/politik/djur>

- Miljöpartiet. (u.å.b). *Partiprogram*. Hämtad 2016-04-22, från https://www.mp.se/sites/default/files/miljopartiets_partiprogram_lagupplöst_2013.pdf
- Motion 2013/14:Mj518. *Djurskydd*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/djurskydd_H102MJ518
- Newkirk, I. (2012, 8 augusti). A Rat Is a Pig Is a Dog Is a Boy. [Blogginlägg]. Hämtad från <http://www.peta.org/blog/rat-pig-dog-boy>
- Nibert, D. A. (2002). *Animal rights/human rights: Entanglements of oppression and liberation*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Nordin, A. (2015). Grisarna lever gott på Björkänga gård. *Grönt, nr 3*, 15-16
- Regan, T. (2004). *The case for animal rights*. Berkeley: University of California Press.
- SFS 1988:534. *Djurskyddslag*. Stockholm: Näringsdepartementet
- Singer, P. (1992). *Djurens frigörelse*. Nora: Nya Doxa.
- Stanescu, V. (2014). Crocodile tears, compassionate carnivores and the marketing of happy meat. I *Thinking the unthinkable: New readings in critical animal studies*, edited by John Sorensen, s. 216-233. Toronto: Canadian Scholars Press.
- Speciesism. (2016-01-09) I *Wikipedia*. Hämtad 2016-08-14, <https://sv.wikipedia.org/wiki/Speciesism>
- Svärd, P.-A. (2012). The ideological fantasy of animal welfare: A Lacanian perspective on the reproduction of speciesism. I R. Ellefsen, G. Larsen & R. Sollund, *Eco-global crimes: Contemporary problems and future challenges*, s. 115–132. Farnham: Ashgate.
- Svärd, P.-A. (2015). *Problem Animals: A Critical Genealogy of Animal Cruelty and Animal Welfare in Swedish Politics 1844–1944*. [Doktorsavhandling]. Stockholm: Stockholms universitet.